

Anja Naglič

Novosti in pretresi v avstrijski kinematografiji

26. DIAGONALA –
FESTIVAL AVSTRIJSKEGA FILMA
21.–26. MAREC 2023 | GRADEC

Letošnja rekordno obiskana *Diagonala* – ki se je začela na prvi pomladni dan in končala na prvi dan poletnega časa – je še zadnjič, osmič, potekala pod odličnim vodstvom Sebastiana Höglingerja in Petra Schernhuberja. V tekmovalnem programu festivala je bilo prikazanih 115 novih igranih, dokumentarnih, animiranih in eksperimentalnih avstrijskih (ko)produkcij vseh dolžin in najrazličnejših tematik, ki so se gale daleč čez avstrijski okvir. Zelo pester je bil, kot vedno, tudi spremljevalni program. Posebna pozornost pa je bila tokrat namenjena problematiki seksualnih prestopkov in zlorabe moči v avstrijski kinematografiji.

Nagrado za najboljši igrani celovečerec festivala in tudi eno od nagrad za scenarij je prejela **Vera** (2022), najnovejši film v režiji znanega, na lanski *Diagonal* s pregledno retrospektivo predstavljenega umetniškega para Tizza Covi in Rainer Frimmel. **Vera**, ki je v značilnem covievsko-frimmlovskem dokumentarno-igranem slogu posnet celovečerec o Veri Gemma, hčeri slavnega igralca špageti vesternov Giuliana Gemma, ponudi zanimiv preplet izmišljenih pripetljajev in resničnih dogodkov iz življenja nastopajočih. Film je bil prikazan že na številnih festivalih: premierno lani v Benetkah, kjer je dobil nagrado za najboljšo režijo in glavno igralko, letos junija pa tudi na *Kino Otoku*.

Prav tako po resničnih, a povsem drugačnih dogodkih je bil posnet še en izstopajoč igrani celovečerec tokratne *Diagonale*: **Lisica** (Der Fuchs, 2022) Adriana Goigingerja. Režiser v tej biografski drami predstavi zgodbo svojega pradedna Franza Streitbergerja, ki so ga revni kmečki starši še kot dečka prodali za hlapca na premožno kmetijo, kjer je odrasel v zadržanega, redkobe sednega in precej travmatiziranega samotarja. Ob začetku druge svetovne vojne se je kot mlad kurir na motorju pridružil vermahtu in malo pred napadom na Francijo v gozdu našel mrtvo lisico, ob njej pa ranjenega mladiča. Odnese ga je iz gozda ter nato eno vojno leto nosil in vozil s seboj po Franciji – kot edino bitje na svetu, s katerim je bil čustveno povezan. Če ne bi vedeli, da zgodba temelji na resničnih dogodkih, bi se nam scenarij gotovo zdel privlečen za lase, tako pa smo lahko samo očarani nad izjemnim odnosom, ki se je v vojnih razmerah spletel med mladeničem in lisičko.

Zanimiv film iz letošnje igrane sekcije je bil tudi celovečerni prvenec in diplomski film Özgürja Anila **Kdo smo nekoč hoteli biti** (Wer wir einmal sein wollten, 2023). Protagonistka je Dunajčanka Anna, ki je nekoč hotela biti igralka, zdaj pa pri svojih dvajsetih letih dela v administraciji filmske šole in se pripravlja na maturo, po kateri se želi vpisati na študij prava. Sreče nima ne z

družino ne v ljubezni, njeno težko pridobljeno samostojnost in priprave na maturo pa ogrozi brat Patrick, ki se je znašel v dolgih, zato sestro prosi za denar in streho nad glavo. **Kdo smo nekoč hoteli biti** je režijsko in igralsko prepričljiv filmski prispevek o milenijsko-zoomerski generaciji.

Še en pozornosti vreden igrani celovečerec je **Menuet** (Menuett, 2023) Hansa Broicha, ki je v Gradcu doživel premiero. Gre za ekranizacijo pomembnega, leta 1955 objavljenega istoimenskega romana flamskega pisatelja Louisa Paula Boona, za rašomonsko pripoved o ljubezenskem trikotniku med možem, ženo in njuno služkinjo. Film, ki je na *Diagonal* dobil nagrado za montažo, odlikujejo zvočna in vizualna večplastnost, polifona naracija ter nenavadno prepletanje (meta)fikcije in dokumentarnosti.

V Gradcu smo lahko videli tudi dve pri nas že predvajani igrani koprodukciji: **Šparto** (Sparta, 2022) Ulricha Seidla – ob njej pa še kompilacijo, ki jo je režiser ustvaril pod naslovom **Grde igre – Rimini Šparta** (Böse Spiele – Rimini Sparta, 2023) – in **Korzet** (Corsage, 2022) Marie Kreutzer. O obeh koprodukcijah se je pred meseci veliko pisalo v povezavi z zlorabo otrok: Seidl je bil namreč lani, tik pred načrtovano premiero **Šparte**, deležen očitkov, da je z romunskimi dečki na snemanju filma ravnal

brezobzirno in izkoriščevalsko ter da ne oni ne njihovi starši niso bili obveščeni, da film tematizira tudi pedofilijo. Florian Teichtmeister, ki je v **Korzetu** nastopil v vlogi cesarja Franca Jožefa, pa je bil na začetku tega leta obtožen zaradi posesti obsežne zbirke otroške pornografije.

In če kar nadaljujemo s temo zlorab: letošnji zmagovalac po izboru občinstva je poučen in vizualno-glasbeno privlačen dokumentarec o feminizmu ter medsebojni povezanosti seksizma, rasizma, kolonializma in kapitalizma **Feminizem WTF** (Feminism WTF, 2023); v njem nastopijo aktivisti in aktivistke ter strokovnjakinje in strokovnjaki s področja sociologije, politologije, študij spolov ipd. Film je režirala Katharina Mückstein, ki je lani, ko je objavila svoje izkušnje s seksizmom in seksualiziranim nasiljem na avstrijski filmski sceni, sprožila močno gibanje #MeToo tudi v Avstriji. Zaradi tega gibanja in prej omenjenih zlorab otrok se je na tokratni *Diagonali* veliko govorilo o seksualnih prestopkih in zlorabi moči v avstrijski kinematografiji (tako v izobraževalnem procesu kot tudi na snemanjih). Med drugim so bili predstavljeni izsledki in priporočila leta 2019 ustanovljene neodvisne posvetovalnice #we_do!, na katero se lahko obrnejo prizadeti v filmski branži. Pred projekcijo **Korzeta** pa se je predstavila nova delovna skupina, ki je nastala na pobudo producentov tega filma in bo na avstrijski filmski sceni skrbela za zaščito otrok.

Zatiranje, izkoriščanje in zlorabljanje žensk se dotika tudi dokumentarec **Na bazarju spolov – režiserkina verzija** (Im Bazar der Geschlechter – Director's Cut, 2023) v Iranu rojene avstrijske režiserke Sudabeh Mortezaei. Gre za predelavo režiserkininega filma iz leta 2009, katerega osrednja tema so t. i. začasni zakoni v Iranu, ki trajajo od pol ure pa tudi do več let in legitimirajo svobodnejše ljubezenske zveze, skoče čez plot in prostitucijo.

Kot najboljši celovečerni dokumentarec *Diagonale* '23 je bila nagrajena nemško-grško-avstrijska koprodukcija **Duše reke** (Souls of a River, 2022) Chrisa Krikellisa. Ta dokumentarni esej ob številnih smrtih migrantov, ki na meji med Grčijo in Turčijo prečkajo reko Ebro/Merič, razmišlja o smrti, minevanju, izseljevanju in begunstvu, hkrati pa izriše portret izpraznjene obmejne grške pokrajine.

Dokumentarni program festivala je postregel tudi z zanimivim in igrivim celovečercem **27 nadstropij** (27 Storeys, 2023) Biance Gleissinger. Režiserka je v njem predstavila naselje oziroma »stanovanjski park« Alterlaa na južnem robu Dunaja, skoraj utopičen arhitekturno-urbanističen projekt, ki je zgleden primer odlično delujočega in z vso potrebno infrastrukturo opremljenega mesta v mestu. Alterlaa, ki je nastal v letih 1973–1985, nadaljuje tradicijo po prvi svetovni vojni vpeljane »rdečedunajske« socialne gradnje občinskih blokov s kakovostnimi in obenem cenovno dostopnimi (najemniškimi) stanovanji za delavski razred. V tem naselju stoji na več kot 24 hektarih površine osemnajst visokih terasastih blokov s skoraj 3200 stanovanji za približno 9000 ljudi. Bloki, ki so nastali po načrtih arhitekta Harryja Glücka, imajo na strehah sedem bazenov, v notranjosti pa še dodatne bazene, savne, tepidarije, solarije, otroška igrišča, klubske prostore, muzejček, TV-postajo in uredništvo mesečnika. V naselju so tudi obsežne zelene površine, zunanja otroška igrišča, tenis igrišče, telovadnica, vrtci, osnovna in srednja šola, mladinski center, zdravstvene ordinacije, uradi, cerkev, nakupovalno središče in knjižnica. Kot kažejo ankete, se prebivalci v Alterlaaju – ki kljub velikosti in umeščenosti na obrobje mesta niti malo ne spominja na socialni geto – že vsa desetletja počutijo zelo dobro. Je pa iz dokumentarca razvidno, da skupnostni, sosedstvu naklonjeni duh ohranja predvsem prva, analogno socializirana generacija stanovalcev; mlajši pa raje ži-

vijo v družinsko-prijateljskih mehurčkih ... Film, ki ga je vredno videti, in urbanističen projekt, ki bi ga bilo vredno posnemati.

Med izstopajočimi dokumentarci letošnje *Diagonale* sta bila tudi **Mutzenbacher** (2022) Ruth Beckermann in **Smeti naše vsakdanje** (Matter Out of Place, 2022) Nikolausa Geyrhalterja, ki pa smo ju pred meseci v Sloveniji že lahko videli: prvega na 10. ediciji programa *Kinosloga. Retros eks.*, drugega na 25. *Festivalu dokumentarnega filma*.

Na kratko še o spremljevalnem programu 26. *Diagonale*. Ponudil je retrospektivo Gorana Rebića, avstrijskega režiserja vojvodinskih korenin, ki po svojem zadnjem filmu iz leta 2006, **KV 331 v glavi** (KV 331 im Kopf), končno spet pripravlja novega; izbor filmov z Mariso Mell (1939–1992), v Gradcu rojeno, danes skoraj pozabljeno igralsko zvezdo šestdesetih in sedemdesetih let; nekaj filmov še enega Gradčana – režiserja Bernharda Frankfurterja (1946–1999); serijo avstrijskih filmskih prispevkov na temo takšne ali drugačne končnosti; nekaj razstav ter vrsto pogovorov in diskusij.

In kako bo z naslednjo *Diagonalo*? Junija sta vodenje festivala do leta 2027 prevzela na Dunaju rojena predavateljica in kura-torka Claudia Slanar ter kritik, pisec in kurator Dominik Kamalzadeh, 27. edicija pa se bo odvila aprila 2024.

